

Actieonderzoek: Audiovisuele materialen in de kleuterklas Module 3.7: leraar worden III: ingroeistage

Lene Coenen
3 BAKO
2009-2010
Begeleiding: Mevrouw Mazarese

Inhoudstafel

Stap 1: Inleiding van het actieonderzoek	2
Stap 2: Vooronderzoek	4
- Planning vooronderzoek	6
Stap 3: Onderzoeksplan	7
- Leervraag 1	7
- Leervraag 2	8
- Leervraag 3	9
- Leervraag 4	10
Stap 4: Acties	12
- Planning verbeteracties	13
Stap 5: terugblik en evaluatie	15
- Deelvraag 1	15
- Deelvraag 2	15
- Deelvraag 3	16
Bronnenlijst	18
Bijlage	20

Stap 1: Inleiding van het actieonderzoek.

Ik vond het in het begin heel moeilijk om een onderwerp te kiezen. Er sprak me zoveel aan, ik wou zoveel doen. Maar toen bracht Mevrouw Mazarese me op een geweldig idee, waarom niet verder werken aan het audiovisueel keuzetraject.

Audiovisueel onderwijs spreekt me enorm aan. Enerzijds omdat het een heel vernieuwend onderwerp is zowel voor mij als voor de school. Anderzijds heb ik tijdens keuzetraject ontdekt dat heel stille, eerder teruggetrokken kleuters hierin open bloeien. Dit vind ik heel belangrijk. Ook de rustige, teruggetrokken en zorgkleuters moeten zich goed voelen en voldoende kunnen ontplooiën.

Wanneer je rond je kijkt in onze samenleving zie je GSM's, DVD's, computers, digitale fototoestellen,... Deze materialen zijn in onze samenleving niet meer weg te denken. Deze materialen hebben voor de kinderen nog weinig geheimen, maar je merkt dat het onderwijs wat deze middel betreft, op de achtergrond blijft. Voor het onderwijs kan een audiovisuele hoek dan ook zeker een meerwaarde betekenen. Deze hoek kan naast de eerder tradionele hoeken zoals poppenhoek, bouwhoek,.. een plaats krijgen in de klas.

Ik wil hier tijdens mijn ingroeistage verdiepend op gaan werken.

De onderzoeksvraag waarrond ik mij actieonderzoek ga opbouwen, is de volgende: *Hoe zit het met het welbevinden en betrokkenheid bij zorgkleuters wanneer ze met audiovisuele materialen werken?*

Als je in een klas gaat observeren dan zie je dat er kleuters zijn die soms wat moeilijkheden ervaren bij sommige ontwikkelingsdomeinen. Zo denk ik aan een kleuter die weinig tot niet sprak, maar door te werken met audiovisuele materialen opgebloeid is en veel meer klanken ging produceren. Het kan soms een meerwaarde zijn om deze kleuters te laten werken met audiovisuele materialen.

Verder wil ik ook graag aan de leerkrachten op mijn ingroeischool laten zien wat audiovisueel werken allemaal inhoudt. Het is niet alleen foto's trekken, maar je moet het ruimer zien. Het kan voor de leerkrachten ook verrijkend zijn wanneer ze zien dat je met enkele materialen veel kan doen, zo heb je niet altijd dure materialen nodig om rond audiovisuele vorming te gaan werken.

De bedoeling is dat ik één audiovisuele hoek ga opstellen in de klas van Juf Fabienne, deze hoek zal op de bovenverdieping plaats vinden, zodat deze afgeschermd is van de andere hoeken. Ik heb hiervoor gekozen omdat ik met een vaste camera ga werken en er anders teveel achtergrond lawaai is. Omdat de school graag had dat ik met de 3 jarigen kleuters werk, zorg ik ook dat ik zowel met kleuters van Juf Fabienne werk als met kleuters van Juf Lily/Juf Mirielle. In de audiovisuele hoek ga ik zowel heel zelfstandige activiteiten als heel erg begeleiden activiteiten doen. Door deze uit te proberen in de klas wil ik te weten komen of er een verschil is van welbevinden en betrokkenheid, bij enerzijds de zelfstandige activiteiten en anderzijds de begeleiden activiteiten.

In mijn ingroeischool hebben ze hier nog niet rond gewerkt, het kan voor hen dan ook een unieke kans zijn om er meer over te weten te komen en door de plezier die ik eraan heb, zelf zin te krijgen om het ook in het klasgebeuren een plaats te geven. Ik ga dan ook zorgen dat ik de activiteiten die ik in de klas ga uitvoeren, op fiches zet zodat ze hier op school altijd naar kunnen teruggrijpen.

Tijdens dit actieonderzoek wil ik dan ook op volgende competenties rond ingroei stage groeien:

- *Beroepshoudingen:*

Via dit actieonderzoek ga ik actief op zoek naar activiteiten om op die manier aan mijn leerdoelen te werken. Daarnaast streef ik door het vernieuwende onderwerp naar gevarieerde ervaringen binnen de gehele breedte van het kleuteronderwijs (= leergierigheid).

- *Leraar als begeleider van leer- en ontwikkelingsprocessen:*

Via het werken met audiovisuele materialen creëer ik een aanbod dat aansluit bij de leefwereld van de kleuters. Verder ga ik voor het actieonderzoek ook doelgericht ontwikkelingsmaterialen ontwikkelen die aansluiten bij de ontwikkelingsnaden en interesses van de kleuters.

- *Leraar als opvoeder:*

Door mijn actieonderzoek ga ik een veilig en positief leer- en leefklimaat creëren met het oog op welbevinden en betrokkenheid. Ik vind het belangrijk dat de kleuters zich goed voelen en plezier hebben aan de activiteiten rond audiovisuele materialen. Daarnaast kan ik ook zinvol gaan reflecteren op mijn activiteiten d.m.v. de videobeelden en het observatie-instrument en deze aanpassen/optimaliseren waar nodig.

- *Leraar als inhoudelijk expert:*

Via zelfstudie en uitproberen ga ik mijn eigen leerproces in handen nemen, dit wordt ondersteunt door het opzoeken van informatie via adequate bronnen. Verder ga ik mijn leerdoelen afbakenen om zo doelgerichte en concrete acties te bedenken.

- *Leraar als organisator:*

Door een werkplanning op te stellen ga ik zorgen dat dit actieonderzoek gaat slagen. Het is belangrijk dat ik de werkplanning goed volg, maar flexibiliteit is ook van groot belang. Want bij deze stage moet ik me ook voor ogen houden, dat ik soms ook eens een onvoorziene vervanging zal moeten doen.

- *Leraar als vernieuwer en onderzoeker:*

Via reflecties en observaties kan ik mijn activiteiten rond audio bijsturen. Doordat ik met een vernieuwend onderwerp werk ga ik met de nodige creativiteit iets nieuws proberen. Verder kan ik door de reflecties de oorzaken van lukken en mislukken kritisch gaan bekijken.

Stap 2: Vooronderzoek

'ik zeg wel dat dit zo is, maar hoe weet ik dat?'

Tijdens en na mijn keuzetraject rond audiovisueel werken is mijn interesse hierin ontstaan. Ik had hier eigenlijk nog nooit van gehoord en wist dan ook totaal niet wat dit inhield.

Voordien dacht ik dan ook dat het zich beperkte tot foto's trekken, werken met de computer,.... Eigenlijk de media zoals wij die kennen.

Voordat we aan ons keuzetraject begonnen hebben we een workshop met 'aifoon' gehad. Dit was als het waren een inleiding, een opwarmertje om aan het keuzetraject te beginnen. Na deze sessie ben ik veel te weten gekomen:

- Audiovisueel werken houdt veel meer in dan gewoon bezig zijn met fototoestel en camera. Geluid (in de brede zin van het woord) komt zeker ook aanbod.
- Dat je moet zorgen dat je situaties creëert waar er geen bepaald goed of fout antwoord is. Alles wat de kleuters aanbrengen en wat zij denken is goed.
- Het is belangrijk dat de kleuters eerst grondig kunnen experimenteren met de materialen.
- Dat er een duidelijke opbouw in moet zitten. Je begint met een eerste stap en gaat dan opbouwend werken, meer bepaald moeilijker maken. *Vb.: een eerste stap is een zen-moment (gewoon luisteren naar geluiden) en een tweede stap kan zijn de geluidenkoffer (allerlei voorwerpen waar je geluiden mee kan maken).*
- Je moet er zelf je creativiteit inleggen en durven proberen.

Tijdens het keuzetraject hebben we ons vooral toegespitst op het werken met zorgkleuters. Tijdens het werken met de kleuters werden er beelden opgenomen. Deze hebben we naderhand grondig en gericht geobserveerd. Van daaruit zijn we dan interventies gaan toepassen.

Mijn algemeen idee is dan ook om tijdens de ingroeistage terug met enkele zorgkleuters te werken. Ik ga dan ook zorgen dat ik lessen maak met de bijhorende materialen, die ik dan met de kleuters kan gaan uitvoeren. Van hieruit kan ik dan ook dadelijk aan de slag in de praktijk. De activiteiten situeren zich zowel op het niveau van zelfstandige activiteiten als op het niveau van begeleiden activiteiten.

In één van de twee klassen ga ik een audiovisuele hoek inrichten, hierdoor is de hoek afgebakend en kan ik gericht beelden opnemen om dan later te observeren.

Er zijn dan ook al heel wat deelvragen opgedoken uit mijn grote onderzoeksvraag *'Hoe zit het met het welbevinden en betrokkenheid bij zorgkleuters wanneer ze met audiovisuele materialen werken?'*

Deze wil ik dan ook graag oplossen zowel tijdens het vooronderzoek zelf als tijdens het uitvoeren.

De volgende vragen stel ik mij met betrekking tot het werken met audiovisuele materialen:

1. In welke mate kan het audiovisueel werken geïntegreerd worden in het kleuteronderwijs? *(Hoe? door op te zoeken in verschillende bronnen en zelf kritisch nadenken)*
2. Welke tips kan ik aan de leerkrachten/school meegeven rond het werken met audiovisuele materialen? *(hoe? interview met een leerkracht die er al veel rond gedaan heeft)*
3. Zijn er projecten of lespaketten die je kunnen begeleiden bij het uitwerken van audiovisuele activiteiten?*(hoe? door op te zoeken in verschillende bronnen)*
4. Hoe richt je een audiovisuele hoek in? Waar moet je rekening mee houden? *(hoe? door zelf kritisch na te denken en ervaringen uit keuzetraject)*

Ik weet al redelijk veel over audiovisueel werken doordat ik dit als keuzestage gedaan heb. Toch wil ik er graag nog meer over te weten komen en wil ik me nog verdiepen in het onderzoek rond audiovisueel werken in de kleuterklas. Ik ga dit zowel doen door opzoekwerk te verrichten in verschillende bronnen, maar zeker ook door activiteiten uit te proberen in de klas en de kleuters hierbij grondig te observeren.

Ik ga volgende bronnen raadplegen om een antwoord te zoeken op mijn vraag:

- Boeken raadplegen
- Internet raadplegen (waaronder de site van aifoon)
- Een interview af te nemen van Juf Sarah die al veel rond audiovisueel werken heeft gedaan
- Zelf activiteiten uitproberen in de klas met zorgkleuters in een audiovisuele hoek
- Door de video-opnames grondig en gericht te observeren

De bronnen die ik concreet gebruikt hebt, vindt u terug in de bronnenlijst in bijlage¹.

¹ Zie bijlage 1: bronnenlijst

Verder zie ik mijn vooronderzoek als volgt verlopen:

Donderdag 6 mei 2010	Ik start met het doornemen van bronnen en maak hierbij de nodige samenvattingen.
Vrijdag 7 mei 2010	Ik zet het doornemen van bronnen verder en maak de bijhorende samenvattingen.
Zaterdag 8 mei 2010	Ik rond het bronnen onderzoek af.
Woensdag 19 mei 2010	Andere bronnen zoeken in de bib, meer concrete materialen zoals ingebeeld + deze doornemen en samenvatten.
Vrijdag 21 mei 2010	Ik ga de concrete materialen verder doornemen.
Woensdag 2 juni 2010	Interview afnemen van Juf Sarah (sint-norbertus)

Stap 3: onderzoeksplan

'wat leer ik uit het vooronderzoek en ik neem me voor om...'

Bij het opzoek werk heb ik gemerkt, dat er eigenlijk maar weinig bronnen zijn rond audiovisuele vorming. Dit is mede te danken doordat dit een vernieuwend onderwerp is, dat nog in zijn 'kinderschoenen' staat.

Toch heb ik vernieuwende inzichten verkregen en heeft het me nieuwe informatie opgeleverd.

In deze stap wil ik dan ook graag een antwoord formuleren op mijn verschillende leervragen. Deze stap ga ik dan ook niet op één keer afkrijgen. Dit omdat ik vele leervragen stel die ik pas te weten kom als ik activiteiten uitgevoerd heb in de klas.

1. In welke mate kan het audiovisueel werken geïntegreerd worden in het kleuteronderwijs?

Audiovisueel werken kan zeker in de kleuterschool aanbod komen. Audiovisuele vorming streeft verschillende doelen na, waar we niet altijd bij stil staan. Met het werken met audiovisuele materialen wordt de totale ontwikkeling van een kleuter gestimuleerd.

Zo komen volgende doelen zeker aanbod²:

- muzische ontwikkeling
- taal ontwikkeling
- motorische ontwikkeling
- zintuiglijke ontwikkeling

Bij audiovisuele vorming sluiten we aan bij de leefwereld van de kleuters. Dit omdat het audiovisuele medium steeds meer aanbod komt in de wereld rond om hen. Niet alleen de leefwereld van de kleuters wordt aangesproken, tijdens het werken met audiovisuele middelen wordt ook de culturele geletterdheid bevorderd.

Dit zijn we ons als volwassenen vaak niet bewust. Als de volwassenen het hebben over audiovisueel werken, beperken ze zich vaak tot tv kijken en de computer.

Maar ook het omgaan met geluid en beeld komt hier zeker aanbod.

Bij audiovisuele vorming willen we ook streven naar kijk- en luistervaardigheden. Dit geven ook de kleuterleidster aan. Zij vinden dat naast het 'leren lezen en schrijven', ook het 'leren kijken en luisteren' een plaats moeten krijgen.

In het kleuteronderwijs kan audiovisuele vorming ook gebruikt worden als communicatie middel. Het onderwijs van nu is heel talig, maar we moeten ook onthouden dat niet alle kleuters even mondig zijn. Hiermee wil ik zeggen dat vele kleuters zich niet altijd met taal kunnen uitdrukken, het kan voor deze kleuters een hulpmiddel zijn als ze het mogen 'teken', dus op een non-verbale manier duidelijk maken. Dus audiovisueel taal als tekensysteem.

Uit het onderzoek zijn ook de noden van audiovisuele vorming in het onderwijs aanbod gekomen:

- zo is er nood aan audiovisuele geletterdheid in de basisschool.
- de beeldtaal komt nog zeer weinig aanbod in de klas.
- het onderwijzend personeel weet er te weinig over, dit geven ze zelf aan.

² Goegebuer, A. (2004). *Audiovisuele vorming in het Vlaamse onderwijs 2004*. IAK vzw: Gent.

In het onderwijs van nu streeft men ook naar gelijke onderwijskansen, daarom mogen we de kleuters niet vergeten die we nog moeten stimuleren in de ontwikkeling van die geletterdheid.

De audiovisuele beeldtaal aanleren vertoont sterke parallellen met de moedertaal didactiek.

Een mediafilosoof 'paul bottelberghs' zei hierover het volgende: " op het vlak van moedertaal leren we jongeren in het middelbaar dat die taal (waarvan de basisgrammatica in het lager geleerd is) veel meer is dan een vehikel voor concrete communicatie. Dat je met die taal méér kunt doen dan boodschappen. Dat die taal een middel is om jezelf uit te drukken: in dagboeken, in gedichten, in opstellen. Maar ook en vooral dat die taal het medium is, de poort, tot heel die waanzinnige culturele rijkdom van de wereldliteratuur. Hetzelfde kunnen we in het middelbaar doen op het vlak van multimediale geletterdheid, met al die media die ons op dit moment ter beschikking staan." ³

Hier wil ik graag aan toevoegen dat de eerste stappen hier rond zeker ook aanbod kunnen komen in de kleuterschool.

Ook daar kunnen we kleuters leren dat we via taal veel kunnen duidelijk maken en dit op verschillende manieren. Niet enkel verbaal maar ook zoals boven aangegeven door te tekenen of uit te beelden.

*2. Welke tips kan ik aan de leerkrachten/school meegeven rond het werken met audiovisuele materialen?*⁴

Ik wil graag volgende tips meegeven aan de leerkrachten die rond audiovisuele materialen willen werken in de kleuterklas.

Als eerste is het heel belangrijk dat je aan de kleuters uitlegt waarvoor de verschillende materialen dienen en hoe het juist werkt. Bijvoorbeeld: met het fototoestel kan je allemaal foto's trekken. Maar je moet eerst op dit knopje duwen zodat het fototoestel aanstaat. Als je het moeilijk vindt om het fototoestel vast te houden, dan kan je dat met dit bandje rond je pols doen. Zo zal het ook niet vallen.

Daarna kan je de kleuters vooral eerst laten experimenteren. Op deze manier gaan ze zelf heel veel ontdekken op vlak van wat je er allemaal mee kunt doen.

Toch ga je ook moeten sturen, je gaat de kleuters impulsen moeten geven om zo te zorgen dat je meer diepgang verkrijgt in je activiteiten. Deze sturing kan je best doen, door de kleuters gerichte opdrachten te geven. Bijvoorbeeld: probeer eens een foto te trekken van je vriendje, maar je moet er voor zorgen dat hij er helemaal op staat.

Wanneer je deze opdracht gegeven hebt, kan je dan samen met de kleuter gaan kijken of het al dan niet gelukt is.

Zorg er verder voor dat je ook iets doet met wat de kleuters gedaan hebben. Zo kan je bijvoorbeeld samen eens naar de geluidjes gaan luisteren die de kleuters opgenomen hebben. Maak er een soort activiteit van door de andere kleuters de opdracht te geven om eens te zoeken met welk voorwerp dat geluidje gemaakt zou zijn. Je gaat er als het ware mee terugblikken.

³ Wauters, R. en Van Hulle, J. (2006-2007). *Audiovisueel onderwijs: de knop omdraaien*. CANON cultuurcel.

⁴ Zie interview Juf Sarah in bijlage.

Ook een leuk ideeetje kan zijn, dat je met de foto's die de kleuters getrokken hebben, een klaskrantje gaat maken. De kleuters kunnen dan misschien iets vertellen rond de foto of leuke weetjes die dan gekoppeld kunnen worden aan de foto. Probeer bij deze activiteit veel uit de kleuters zelf te laten komen.

Een laatste tip die ik nog wil meegeven is, dat de audiovisuele materialen ook eens mee naar huis gegeven kunnen worden. Zo kan je bijvoorbeeld het dictafoontje elke avond aan een andere kleuter meegeven en daarbij als opdracht geven: probeer bij jou thuis eens hele gekke geluiden op te nemen. Bij deze manier van werken ga je ook de kloof tussen school en thuis verkleinen.

3. Zijn er projecten of concrete materialen die een school kunnen helpen bij het uitwerken van audiovisuele activiteiten?

Wanneer je naar de bibliotheek of op internet surft kom je twee handige hulpmiddelen tegen die je zeker kunnen helpen bij het uitwerken van audiovisuele activiteiten. Deze twee wil ik dan ook graag wat uitgebreider toelichten.

Als eerste ga ik het hebben over INGEBEELD⁵. Ingebeeld is een samenwerkingsproject tussen CANON, de cultuurcel van het Departement Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap en diverse kunsteducatieve organisaties.

Ingebeeld wil kleuters helpen ontwikkelen tot kritische en bewuste kijkers. Meer bepaald kijkers die vlot met audiovisuele media omgaan en spelen.

Ingebeeld biedt concreet materiaal aan, maar daarnaast wil het ook een gestructureerde leerlijn aanreiken van de kleuterklas tot en met de hoogste graad van het secundair onderwijs.

- Ingebeeld 1: voor kinderen van 4 tot 8 jaar.
- Ingebeeld 2: voor kinderen van 6 tot 14 jaar.
- Ingebeeld 3: voor kinderen van 12 tot 18 jaar.

Goed om weten is, dat ingebeeld vertrekt vanuit de huidige ontwikkelingsdoelen. Bij ingebeeld 1 staat dan ook het ontdekken van de rijke beeldcultuur centraal.

Ingebeeld wil stap voor stap de mechanismen van de 'beeldtaal' aan de oppervlakte brengen. En dit vanuit een speelse-, actieve- en ervaringsgerichte aanpak.

Wanneer je de doos rond ingebeeld bekijkt, vind je volgende zaken terug:

- Een dvd met de kortfilms en extra materiaal.
- Er zit ook telkens per kort film een boekje in de doos met activiteiten, opdrachten, tips en uitbreidingen.
- De prenten van de verhalen zitten er ook bij.

Er zit veel in de doos, maar er wordt vaak verwezen naar de website 'www.ingebeeld.be' kijk hier regelmatig eens na.

⁵ www.ingebeeld.be

Crul, K., Gullinck, N. e.a.(2005). *Ingebeeld1*. De beurs: Borgerhout.

Als tweede wil ik het graag hebben over AIFOON⁶. Ook dit kan een hulpmiddel zijn. Aifoon is een kunsteducatieve organisatie die geluid en luisteren centraal stelt binnen de audiovisuele communicatie.

Eerst geef ik in het kort weer wat aifoon eigenlijk is. Zodat je er een zicht op krijgt. Wat betekend aifoon eigenlijk? Aifoon staat zowel voor "ik-klank" mijn persoonlijke klankbeleving, als een emotioneel gegeven, met verschillende interpretaties en uiteraard ook voor liefde voor geluid.

Het doel bij aifoon is eigenlijk om mensen te prikkelen met dagdagelijkse geluiden en hen op een actieve en betrokken manier te leren omgaan met geluid zowel via opname als geluidsbewerking. Door een intens en toegepast onderzoek naar de communicatieve en poëtische waarden van geluiden, dagen ze de mensen uit om aan de hand van opnames een persoonlijke compositie te maken.

Aifoon organiseert een hele hoop workshops, gaande van kinderen tot volwassen die iets met geluid te maken hebben.

Wanneer je dan naar de site van aifoon gaat (zie onderaan voetnoot) kom je veel meer te weten over wat ze nu juist allemaal doen. Zo kan je bij 'info' hun visietekst lezen en kom je te weten wat ze doen. Verder kan je op de site ook filmpjes bekijken rond wat ze allemaal gedaan hebben tijdens workshops. Hier kan je vaak leuke ideetjes halen om in de klaspraktijk uit te voeren.

En als laatste kan je zeker ook eens een kijkje nemen bij hun projecten en experimenten. Deze experimenten sluiten vaak aan bij audiovisuele vorming in het kleuteronderwijs.

4. Hoe richt je een audiovisuele hoek in? Waar moet je rekening mee houden?

Zoals bij de andere hoeken die in de klas moet je ook voor de audiovisuele hoek een geschikte plaats zoeken. Zo kan je best zorgen voor het hoek waar het rustig is, hierdoor kunnen de kleuters zich concentreren op beeld en geluid en worden ze niet gestoord door omgevingsgeluiden.

Voor kleuters kunnen sorteerbakken/open kast een echt hulpmiddel zijn. Doordat je op de dozen of in de kast de pictogrammen van de materialen gaat bevestigen, weten de kleuters steeds waar het materiaal moet liggen als ze er niet meer mee werken. Op deze manier zorgt de leerkracht ook voor een overzichtelijke en gestructureerde hoek.

Wanneer je aan audiovisuele materialen denkt, kom je al dadelijk op veel technisch apparaatuur. Hierdoor moet je er ook voor zorgen, dat er voldoende stopcontacten in de buurt zijn. Zowel een overheadprojector, als ook een computer en CD-speler hebben stroom nodig. Wat je zeker ook niet mag vergeten is een oplader voor de batterijen. Doordat je met een fototoestel werkt, heb je vele batterijen nodig en deze moeten op tijd opgeladen worden.

Het werken met een overheadprojector, diaprojector is enorm leuk. Het kan de kleuters echt boeien. Daarom is het zeker een aanrader om dit in de klas uit te proberen/uit te voeren. Maar je moet er wel rekening mee houden dat er in de klas een plaats is dat je kan verduisteren, zodat het geprojecteerde duidelijk te zien is. Verder kan je gewoon al een wit doek gebruiken om de slides/dia's op te projecteren. Hiervoor hoef je al niet dadelijk kosten te doen, door een diascherm aan te schaffen.

⁶ www.aifoon.be

Voor kleuters is het echt belangrijk dat er ook speelse elementen aanbod komen. Zo kan je een geluidenkoffer al speels inkleden door het een leuke naam te geven en de koffer speels aan te kleden. Zo werk ik meestal met "ploffer de geluidskoffer", dit is een grote doos in de vorm van een kikker. Deze kikker heeft altijd voorwerpen bij zich waar hij geluiden mee kan maken. Door deze speelse inkleding maak je de kleuters warm voor de activiteit en zijn ze vaak meer geboeid en betrokken op het spel.

Als laatste wil ik ook even meegeven, dat je als leerkracht zeker het aantal kleuters in de hoek moet bewaken. Wanneer er teveel kleuters in de hoek zijn, zal dit het spel niet bevorderen. Dit probleem (teveel kleuters in de hoek) kan je voorkomen door te werken met pictogrammen voor de hoek. Bij de hoek kan je dan kettingen hangen met het symbool van deze hoek, wanneer de kettingen op zijn, weten de kleuters dat de hoek vol is. Bijkomend kan het voor jou als leerkracht handig zijn, als je werkt met een namenlijst, zo kan je nagaan welke kleuters nog niet de kans hebben gehad om in de hoek te spelen.

Het is ook heel leuk om met een vaste fotograaf/cameraman van de dag te werken. Maar ook dit moet je visueel maken voor de kleuters, zodat zij weten van 'ha deze kleuter is nu fotograaf/cameraman van de dag, deze mag nu foto's trekken'. Dit kan je doen door de kleuters een voorwerp te geven dat betrekking heeft op de functie. *Bijvoorbeeld*: de fotograaf zet een hoed op met een fototoestel erop gekleefd.

Stap 4: acties

'ik ga over tot actie!'

Voor mijn actieonderzoek meer vorm te geven, onderneem ik volgende acties:

1. *Kleuters laten experimenteren met audiovisuele materialen*
Deze actie ga ik ondernemen, omdat ik via observatie wil te weten komen hoe het bij de kleuters zit met welbevinden, betrokkenheid en het hanteren van de audiovisuele materialen. Mijn grote onderzoeksvraag draait ook rond deze actie, namelijk 'Hoe zit het met welbevinden en betrokkenheid bij kleuters wanneer we met audiovisuele materialen gaan werken?'
Wanneer ik deze actie zal ondernemen, vindt u in onderstaande tabel.
2. *Begeleiden activiteit rond het intens luisteren naar omgevingsgeluiden*
Ik ga deze actie ondernemen om te kijken of de kleuters hierdoor gerichte leren luisteren. Zoals eerder aangegeven is het belangrijk dat de kinderen leren om gericht te luisteren en te kijken⁷. Deze aspecten komen heel sterk aanbod binnen het werken met audiovisuele materialen, vandaar dat ik deze actie zeker wil uitvoeren. De planning van deze activiteit heb ik ook opgenomen in onderstaande tabel.
3. *Ploffer de geluidskoffer introduceren en kleuters ermee laten experimenteren*
Ik wil deze actie ondernemen als verbeteractie. Tijdens het keuzetraject rond audiovisueel werken, heb ik deze activiteit ook al eens gedaan. Maar ik heb toen gemerkt dat mijn "geluidskoffer" veel te klein was. Er zaten te beperkte voorwerpen in. Via deze actie wil ik dan ook te weten komen of de kleuters nu meer tot verschillende geluiden komen en dit met een gevarieerder aanbod aan voorwerpen.
Deze actie heb ik dan ook zo opgesteld dat ik dit zowel eens klassikaal ga doen als een heel zelfstandige activiteit. Op deze manier ga ik ook de verschillen en mogelijke valkuilen ontdekken rond het klassikaal werken. De momenten dat ik hier met de kleuters rond ga werken ziet u ook in onderstaande tabel.
4. *Een begeleiden activiteit doen, rond het vinden van een slaappleats voor mevrouwetje appel.*
Ik wil deze actie ondernemen, omdat ik hier al veel leuke dingen rond gezien heb. Dit is gebaseerd op het boekje 'schijfjes banaan'. Deze activiteit had ik ook al in mijn keuzetraject willen doen, maar door tijdsgebrek is er dat helaas niet van gekomen. Bij deze activiteit gaan de kleuters veel met audiovisuele vorming bezig zijn, doordat ze een geluidje moeten zoeken dat past bij de slaappleats. Dit gaan ze dan moeten opnemen en als laatste gaan ze er ook een foto van nemen. De planning van deze activiteit vindt u in onderstaande tabel.
5. *Begeleiden activiteit rond het werken met ingebeeld bij 3 jarigen kleuters.*
Deze actie zou ik graag uitvoeren omdat ik hier tijdens keuzestage niet de kans toe gehad heb, omwille van het feit dat toen vooral de focus gelegd werd op geluid. Maar doordat ik me afvraag of het mogelijk is om met driejarige kleuters rond ingebeeld te werken zou ik hier dan ook graag iets rond doen. Ik heb besloten om met het filmpje van 'Sientje' te werken omdat dit over de basisgevoelens gaat en dit ook sterk aan leunt bij de leefwereld van de driejarige kleuters. Voor de planning van deze activiteit, zie onderstaande tabel.

⁷ Zie stap 3 bij de onderzoeksvraag 'In welke mate kan het audiovisuele werken geïntegreerd worden in het kleuteronderwijs?'

6. *Activiteiten opnemen en verwerken in het observatie-instrument⁸.*

Om te zorgen dat ik een goed antwoord kan formuleren voor de leervraag die hierrond gaat, wil ik dan ook graag zoveel mogelijk gebruik maken van de observatielijsten. Op deze manier kan ik dan voor mezelf veel beter ontdekken welke valkuilen de observatielijsten met zich meedragen.

Tijdens stap 2 heb ik mij vooral vragen gesteld die eerder theoretisch beantwoord worden, maar nu stel ik mij de volgende vragen die ik na het uitvoeren in de praktijk kan beantwoorden:

1. Welke valkuilen ontdek je als je met audiovisuele materialen gaat werken? Hoe kan ik tijdig ingrijpen om deze te vermijden? (*hoe? tijdens het uitwerken van de activiteiten met de kleuters*)
2. Is het observatie instrument dat ik gebruik wel optimaal? Moeten er indicatoren aangepast worden en hoe kan ik dit het beste doen? (*hoe? Wanneer ik gericht met dit observatie instrument ga werken, namelijk bij het bekijken van de beelden*)
3. Hoe lukt het om met 3-jarigen kleuters te werken met ingebeeld? Omdat dit eerder begint bij 4-jarige leeftijd. (*hoe? door activiteiten met 3-jarigen kleuters te doen rond ingebeeld en dit te filmen*)

Wanneer ik welke activiteit ga uitvoeren in de kleuterklas, om een antwoord te krijgen op bovengestelde vragen, kan u vinden in onderstaande planning.

Planning van de activiteiten rond audiovisuele materialen.

Wanneer?	Wie?	Wat?
Maandag 10 mei	3 jarigen (groepje van 4) Juf Fabienne	Experimenteren met audiovisuele materialen: Kleuters experimenteren met audiovisuele materialen
Dinsdag 11 mei	3 jarigen (groepje van 4) Juf Fabienne	Experimenteren met audiovisuele materialen: Kleuters experimenteren met audiovisuele materialen
Dinsdag 11 mei	3 jarigen (groepje van 4) Juf Fabienne	Experimenteren met geluid: Samen met de kleuters gaan we naar geluiden luisteren in de omgeving (zen-moment)
Donderdag 27 mei (09.00)	3 jarigen (hele klasgroep) Juf Fabienne	Experimenteren met geluid: Kleuters maken geluiden met de voorwerpen die ploffer de geluidskoffer bij zich heeft
Donderdag 27 mei (10.40)	3 jarigen (groepje van 4) Juf Fabienne	Experimenteren met geluid: Introduceren van de geluidenkoffer en de kleuters ermee laten experimenteren

⁸ Observatielijsten: zie bijlage

Vrijdag 28 mei (09.00)	3 jarigen (groepje van 4) Juf Fabienne	Experimenteren met geluid: De kleuters gaan proberen geluiden te herkennen, zowel geluiden van de geluidenkoffer als op de computer.
Vrijdag 28 mei (10.40)	3 jarigen (groepje van 4) Juf Fabienne	Experimenteren met geluid: De kleuters gaan een geschikte slaappleats zoeken voor mevrouwetje appel.
Maandag 31 mei (09.00)	3 jarigen (groepje van 4) Juf Fabienne	Ingebeeld 1: - Bekijken van het filmpje - Verwerken van het filmpje
Maandag 31 mei (10.40)	3 jarigen (groepje van 4) Juf Mirielle/juf Lilly	Ingebeeld 1: - Bekijken van het filmpje - Verwerken van het filmpje
Dinsdag 1 juni (09.00)	3 jarigen (groepje van 4) Juf Lilly/juf Mirielle	Ingebeeld 1: - Verwerkingsactiviteit 1
Dinsdag 1 juni (10.40)	3 jarigen (groepje van 4) Juf Fabienne	Ingebeeld 1: - Verwerkingsactiviteit 1
Woensdag 2 juni (09.00)	3 jarigen (groepje van 4) Juf Lilly/juf Mirielle	Ingebeeld 1: - Verwerkingsactiviteit 2
Woensdag 2 juni (10.40)	3 jarigen (groepje van 4) Juf Fabienne	Ingebeeld 1: - Verwerkingsactiviteit 2
Donderdag 3 juni (10.40)	3 jarigen (groepeje van 4) Juf Lilly/juf Mirielle	Experimenteren met geluid: Kleuters maken geluiden met de voorwerpen die ploffer de geluidskoffer bij zich heeft

Na elke uitvoering van een activiteit ga ik kort op mijn activiteiten reflecteren. Deze reflectie heb ik in bijlage gestoken. Op elke reflectie heb ik bovenaan duidelijk aangegeven over welke activiteit het gaat.

Wanneer ik een activiteit in de klas gedaan heb, vraag ik ook even aan de betrokken juf feedback. Verder doe ik elke dag een gesprekje met haar rond mijn ervaringen van die dag en wat me bij de kleuters opgevallen is. Zo blijft ook zij goed op de hoogte van wat ik allemaal als activiteiten doe.

Graag zou ik ook mijn medestudent, Liesbeth Vanoppen en Lieselot Koolen, inschakelen als kritische vriend.

Door deze verbeteracties te gaan uitvoeren, heb ik zeker mijn doel bereikt. Namelijk een antwoord vinden op mijn drie leervragen⁹.

⁹ Zie stap 4, na de verbeteracties.

Stap 5: terugblik en evaluatie

'Wat heb ik eruit geleerd?'

Als eerste ga ik beginnen met een antwoord te formuleren op mijn deelvragen, daarna ga ik reflecteren over mijn actieonderzoek in het algemeen.

1. *Welke valkuilen ontdek je als je met audiovisuele materialen gaat werken? Hoe kan ik tijdig ingrijpen om deze te vermijden?*

Voor mezelf vindt ik dat er meer voordelen dan nadelen zijn als het gaat over het werken met audiovisuele materialen. Maar natuurlijk bots je wel tegen een aantal valkuilen waar je rekening mee moet houden wanneer je werkt met audiovisuele materialen.

- Als eerste stap ga je de kleuters veel laten experimenteren met de materialen. Hierbij kan het probleem ontstaan dat de kleuters veel drukker gaan zijn dan normaal. Dit kan de oorzaak zijn doordat ze foto's mogen gaan nemen van de andere kleuters in de klas, maar ook omdat het allemaal nieuwe materialen zijn en ze er nog veel rond willen ontdekken. Daarom is het als leerkracht heel belangrijk dat je de kleuters hierin gaat sturen, zodat ze de andere kleuters in de klas niet teveel gaan afleiden. Let er wel voor op dat je niet gaan sturen om te sturen.
- Daarnaast moet je er ook voor op letten dat je iedereen eens aan bod laat komen om met deze materialen te werken. Je moet een evenwicht behouden, want een kleuter overslaan dat gaat niet. Een handig hulpmiddel kan dan ook zijn om te werken met een lijst, meer bepaald een overzichtsblad, waar je op kan aanduiden wie al aan beurt is gekomen en wie nog niet.
- Het is ook belangrijk dat je rekening houdt met de periode van het jaar. Ga daarom deze materialen aanbieden in een rustige periode en niet bij BC's waar kleuters sowieso drukker zijn. Ik denk dan maar aan Sinterklaas, carnaval,..

2. *Is het observatie instrument dat ik gebruik wel optimaal? Moeten er indicatoren aangepast worden en hoe kan ik dit het beste doen?*

Tijdens het invullen van de observatielijsten botste ik steeds op hetzelfde. Namelijk dat ik het heel moeilijk vond om het deeltje van 'ondernemingszin' en 'het muzische' in te vullen en hier de kleuters op te scoren.

Het deeltje van 'ondernemingszin' is heel moeilijk te beoordelen, zeker wanneer het gaat om begeleiden activiteiten. Soms weet ik ook niet goed wat er met de gedragsindicator bedoeld wordt.

Ik zou wel niet dadelijk weten hoe dit aangepast kan worden.

Dan het deeltje rond 'muzische vorming'. Hier staan alle delen in die onder muzische vorming vallen, maar wanneer je werkt met audiovisuele materialen stemmen deze niet altijd overeen. Er staat een stukje in rond muziek, maar dat zou ik aanpassen naar een deeltje rond geluid.

Omdat wanneer je met audiovisuele materialen werkt, niet bezig bent met muziek maar met het maken en ervaren van geluiden.

Bij dit zie ik dan ook de volgende mogelijke gedragsindicatoren als je u focust op geluid:

- Onderzoekt de verschillende mogelijkheden qua geluid van allerlei voorwerpen.
- Kan geluiden koppelen aan de geluidsbron.
- Kan verschillende geluiden nabootsen met materialen.
- Luistert gericht naar de verschillende geluiden om ons heen.
- Ontwikkelt met plezier een toenemend vermogen om te experimenteren en te improviseren met geluiden.

Het laatste wat ikzelf nog een beetje zou uitbreiden/aanpassen is het deeltje rond 'audiovisueel werken'. Ik zou hier ook meer de verschillende materialen aanbod laten komen zoals de camera, het fototoestel, de computer, de dictafoon en de geluiden zelf. Ik denk dan eerder aan een gedragsindicator rond het tonen van interesse voor deze materialen.

Voor mij zijn de andere gedragsindicatoren goed uitgewerkt en duidelijk geformuleerd.

3. Hoe lukt het om met 3-jarigen kleuters te werken met ingebeeld? Omdat dit eerder begint bij 4-jarige leeftijd.

De kleuters waren enorm geboeid door het werken met ingebeeld. Ze vonden het heel leuk om 'Sientje' na te doen in haar kwade bui. Het feit dat het zo speels is en er veel muzische impulsen inzitten zal volgens mij de betrokkenheid zeker verhogen.

Ik merkte ook dat de kleuters heel graag naar filmpje keken en dat ze dit naderhand graag uitspeelde. Dit merkte ik omdat wanneer ik in de gangen aan het wandelen was, ze telkens weer vroegen of we nog eens naar het filmpje van 'Sientje' gingen kijken. Dit vond ik enorm fijn.

Ik heb de activiteiten soms wel een beetje vereenvoudigd, doordat ik soms de verdieping weggelaten heb. Wanneer je merkt dat het voor de kleuters goed lukt, kan je naderhand de verdieping er altijd aan toe voegen. Dit is het fijne aan het werken met ingebeeld, je kan zelf heel veel schuiven.

Aan deze activiteit heb ik enorm veel positieve ervaringen beleefd. Daarom vind ik het wel jammer dat ik enkel de laatste week rond ingebeeld gewerkt heb.

Dit is dan ook iets wat ik zeker naar mijn latere klaspraktijk wil meenemen en waar ik dan ook iets mee ga doen.

Tot slot wil ik nog even terugblikken op mijn actieonderzoek in zijn totaliteit. En dit doe ik aan de hand van een aantal vragen:

- *Wat ging er precies zoals ik wou?*

Het actieonderzoek is heel vlot verlopen. Dit is de danken aan onze ingroeimentor, omdat zij er ook echt voor gezorgd had dat we voldoende tijd hiervoor kregen. Het opzoeken van bronnen verliep in het begin echt niet zo vlot, omdat hier tot heden nog weinig rond te vinden is. Maar eens ik aan mijn actieonderzoek bezig was, doken er meer praktische vragen op.

Verder is de samenwerking tussen de juffen van de 1^e kleuterklas en mij heel goed verlopen. Dit komt doordat ik samen met hen mijn planning overlopen heb en dat ik altijd kort vertelde wat ik die dag ging doen rond mijn actieonderzoek.

- *Welke zaken gingen niet zoals ik het gewild had?*

In het begin was mijn ingroeimentor niet zo enthousiast over mijn actieonderzoek. 'ohja, dat heeft hier al ooit iemand gedaan.' Wanneer ik dan vroeg wat deze hier rond gedaan had, bleek dat dit vooral gefocust was op de luisterhoek. Ik had haar dan ook verteld wat ik onder audiovisuele materialen en activiteit verstond en toen was ze al veel meer geïnteresseerd. Ze is dan ook eens naar een activiteit komen kijken.

- *Heb ik plannen moeten wijzigen en wat was hier de aanleiding voor?*

Ik heb mijn planning van mijn activiteiten een beetje moeten aanpassen, doordat ik een activiteit niet heb kunnen uitvoeren. Deze activiteiten heb ik moeten laten vallen, door het feit dat ik mijn twee dictafoontjes kwijt was. De aanleiding hiervoor was dat er een kleuter deze mee naar huis had genomen. Wanneer ik dit vertelde aan de juf was ze eigenlijk niet zo verbaasd. Ze heeft het dan ook aan de ouders meegedeeld en gevraagd of ze niet eens bij hun thuis konden kijken of de dictafoontjes toevallig daar lagen. Uiteindelijk heb ik de dictafoontjes terug gekregen, maar deze waren allebei stuk. Vandaar dat de activiteit rond mevrouw tje appel niet is kunnen doorgaan.

- *Is het onderzoek nu afgerond of zijn er nieuwe vragen ontstaan?*

Er zijn nog wel vragen waar ik mee zit. Deze zijn vooral gericht op het werken met oudere kleuters. Omdat ik zowel tijdens mijn keuzestage als tijdens mijn ingroeistage met de jongste kleuters gewerkt heb. Ik zit bijvoorbeeld met de vragen: 'welke activiteiten spreken de 5 jarigen het meesten aan?', 'is er een verschil tussen de drie- en vierjarigen op vlak van het werken met de geluidenkoffer en welk verschil is dat juist?'

In het algemeen wil ik graag nog meer te weten komen over dit onderwerp, zodat ik dit ook in de latere klaspraktijk zeker aan bod kan laten komen. Ik wil graag nog meer groeien in het werken met audiovisuele materialen en daarom zou ik graag het project dat mevrouw Mazarese, mevrouw Decin en mevrouw Vanuytven verder gaan uitwerken, mee willen opvolgen. Ik ben echt gebeten door dit onderwerp!

- *Hoe hebben de betrokken het onderzoek ervaren?*

De betrokken waren heel tevreden over het onderzoek. Ze hebben me dan ook gevraagd of ik geen fiches wou maken van de verschillende activiteiten die ik in de klas gedaan had. Dit heb ik dan ook gedaan. Op het einde van mijn ingroeistage heb ik een ideeën bundel afgegeven met een aantal activiteiten. Dit waren zowel de activiteiten die ik met de kleuters gedaan had, als nog een paar extra activiteiten. De juffen waren hier heel tevreden over en gingen dit zeker nog gebruiken.

Verder was mijn ingroeimentor ook eens naar een activiteit komen kijken. Dit was een activiteit rond ingebeeld. Ingrid vond dit ontzettend leuk en interessant dat ze dadelijk met de doos van ingebeeld naar de directie was gegaan om te vragen of ze dit niet wilde aankopen. De directie heeft dat dan ook onmiddellijk gedaan. Dit heeft er voor gezorgd dat ik met een heel goed gevoel dit actieonderzoek afsluit. Ik ben echt wel blij dat ik de school heb kunnen motiveren om er in de toekomst zeker nog mee verder te gaan!

Graag zou ik ook willen afronden met een dankwoordje aan zowel de ingroeischool als aan de lectoren die rond die project werken. Door de optimale begeleiding, ondersteuning en leeransen, heb ik mijn actieonderzoek kunnen waarmaken. Dank je wel!

Bronnenlijst

Informatieve boeken:

- Goegebuer, A. (2004). *Audiovisuele vorming in het Vlaamse onderwijs 2004*. IAK vzw: Gent.
- Wauters, R. en Van Hulle, J. (2006-2007). *Audiovisueel onderwijs: de knop omdraaien*. CANON cultuurcel.
- Berger, U. (2004). *Geluid. Spannende proefjes met klank en geluid*. Uitgeverij Altiora: Averbode.
- Boone, M. (2006). *Kleuters met extra zorg. Een werkboek vol handelingsplannen*. Plantyn: Mechelen.

Projectboeken:

- Castermans, K., ea.(2004-2005). *Projectboek: de fotograaf*. Khleuven.

Eindwerken:

- Deruyter, G. (1999-2000). *Kleuters in contact met fotografie. Eindwerk tot het verkrijgen van het diploma kleuteronderwijzer*. Khleuven.
- Baeten, L. en Vlasselaer, L. (1999-2000). *Computers in de kleuterklas. Eindwerk tot het verkrijgen van het diploma kleuteronderwijzer*. Khleuven.
- Jaspers, A. en Gilissen, S. (2006). *Audiovisuele vorming bij 2.5 jarigen: Ingebeeld of niet?* XIOS.

Concreet materiaal:

- Crul, K., Gullinck, N. en e.a. (2005). *Ingebeeld1*. De Beurs: Borgerhout.

Internetsites:

- <http://www.aifoon.org>
- <http://www.ingebeeld.be>

Artikels:

- De Bruijn, M. (2010). *Flits...,klik!* Praxisbulletin, 7, 23-25.
- De Jongh, M. (1992). *Ontdekdoos "geluiden herkennen"*. Natuur aan de basis, 1, 16.
- Echternach, E. (1992). *Eigenschappen van geluid: enkele eenvoudige proefjes*. Natuur aan de basis, 1, 17.
- Kalwij, T. (1992). *Geluiden maken met je lichaam: neuriën, boeren en stampen*. Natuur aan de basis, 1, 4-6.
- Talens, G. (1992). *Geluid kan je sturen: praten met een scheepstoeter*. Natuur aan de basis, 1, 19-21.

Andere:

- Interview Juf Sarah (Sint-Norbertus)

Bijlagen

- Samenvattingen van de bronnen
 - o Audiovisueel onderwijs 'de knop omdraaien'
 - o Audiovisuele vorming in het vlaamse onderwijs
 - o Kleuters in contact met fotografie
 - o Projectboek de fotograaf
 - o Audiovisuele vorming voor 2,5 jarigen: ingebeeld of niet?
 - o Interview Juf Sarah
- Voorbereidingen van de verschillende activiteiten
 - o Experimenteren met de materialen
 - o Zen-moment
 - o Geluidenkoffer
 - o Geluiden herkennen
 - o Ingebeeld 'Sientje'
- Reflecties op de verschillende activiteiten
- Observatielijsten
- Filmpjes van mijn zorgkleuters